

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЙОГО ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Яцко М.В.

Зроблено спробу узагальнити досвід попередників та розробити комплексну модель механізму фінансової звітності. У статті досліджується сутність та етапи механізму фінансової звітності, що надає можливість підвищити ефективність управління підприємством та забезпечити достатній рівень розкриття інформації у фінансовій звітності основним її користувачам. Виявлені результати свідчать про недосконале законодавство у сфері звітності підприємств, яке обмежує інформаційні потреби користувачів.

Кількість бібліографічних посилань – 12, мова – українська.

Ключові слова: механізм, підмеханізми, фінансова звітність, механізм фінансової звітності, облікова політика, інформаційне забезпечення.

ВСТУП

Ефективна дія господарського механізму передбачає адекватне та комплексне забезпечення учасників ринку необхідною інформацією, яка у більшості своїх випадків, зосереджена та розкривається у фінансовій звітності суб'єктів господарювання. Фінансова звітність виступає тим елементом, що гармонійно пов'язує зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства та виступає як взаємозалежний та взаємодоповнюючий елемент його зв'язку. – В той же час сутність та значення фінансової звітності змінюється під впливом ускладнення управління та глобалізаційних процесів, що спричиняє інтерес до наукових досліджень в даній сфері.

Слід зазначити, що основні питання фінансової звітності неодноразово розглядалися у працях відомих вчених: М. Білухи, О. Бородкіна, Ф. Бутинця, А. Герасимовича, Й. Даньківа, В. Завгороднього, В. Костюченка, Г. Мельника, В. Сопка, Л. Чижевської, П. Хомина, В. Шевчука та інших.

Незважаючи на широке висвітлення зазначених питань в науковій літературі, окремі аспекти залишаються мало дослідженими.

Постановка завдання: дія механізму фінансової звітності передбачає реакцію злагодженої системи окремих його елементів, які проходять послідовний зв'язок між початком формування даних фінансової звітності та кінцевим їх використанням користувачами.

Основне завдання дослідження полягає в тому, щоб інтерпретувати адекватну систему механізмів фінансової звітності з метою зменшення ризиків викривлень та відхилень даних фінансової звітності суб'єктів господарювання.

1 МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СТРУКТУРІ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Поняття «механізму» покликане розкрити внутрішню сутність особливостей послідовності дій, спеціальні методи або засоби їх вирішення. Хоча поняття «механізму» в більшості своїх випадків застосовується в економічній теорії та макроекономіці, використання його в обліковій науці дозволить більш глибоко зазирнути в сутність явищ та відповідним чином структурувати наукову інформацію. Використання терміну «механізму» в різних словосполученнях, на підставі різних наукових досліджень, на наш погляд, дозволить розширити необхідне розкриття змісту об'єкта дослідження.

Безперечно, фінансова звітність виступає не тільки звітною формою, але й основним елементом процесу управління, на що неодноразово зверталась увага відомих вчених [6, с.108]. Тому механізм фінансової звітності, в першу чергу передбачає механізм управління фінансовою звітністю, як складової комплексної системи керування економічними процесами на підприємстві.

Під механізмом управління ряд авторів розуміють внутрішню будову системи управління [6, с.108]. Окремі вчені, вважають, що механізм управління є складною категорією управління, яка формується з наступних елементів: цілі управління; критерії управління; фактори управління; методи управління; ресурси управління [5, с.354].

Варто визнати, що є різні «механізми» і кожен з них або певний їх різновид має термінологічно виділятися проміж інших. Більше того, за аналогією з існуючими класифікаціями в технічних та інших науках, було б добре розробити типологію механізмів в економіці, позначивши їх класи, типи і види відповідними термінами. Очевидно, що розробка типології і відповідної термінології потребує спеціальних досліджень і багато часу для їх визнання та

запровадження в практику професійного спілкування [11, с.6].

Безумовно, найвищий ступінь в управлінні економічними процесами належить господарському механізму. Господарський механізм економічної системи виступає як спосіб організації взаємодії елементів системи, під яким розуміють всю систему заходів, форм і методів суспільного впливу на економіку. Він включає всю систему надбудованих відносин, а саме: політичних, ідеологічних, моральних, правових, соціальних, економічних, тощо. Господарський механізм формується в результаті взаємодії таких складових економіки, як продуктивні сили, техніко-економічні, організаційно-економічні, соціально-економічні відносини і духовно-культурні цінності суспільства [8, с.81].

Сукупність господарсько-організаційних структур, об'єднань, правових норм і методів управління суб'єктами господарської діяльності, через які реалізується процес відтворення, створення матеріальних благ у межах регульованих державою економічних процесів становить сучасний господарський механізм. Фінансова звітність, як регламентована Законом [1] та П(с)БО [2] звітність також має суттєвий вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства, що проявляється опосередковано, через відповідні дії її основних користувачів. Вона служить одним із прийомів впливу держави на економічні процеси в цілому через регламентування обсягу інформації, що обов'язково повинна розкриватися у фінансовій звітності та граничного терміну оприлюднення фінансової звітності користувачам.

Але в той же час, господарський механізм прийнято розглядати на певних рівнях. В сучасних наукових дослідженнях [9, с.102] господарський механізм на рівні підприємства (мікроекономіки) прийнято називати економічним. Тому, цілком логічно, що місце механізму фінансової звітності буде розглядатися двояко, як на рівні законодавчого регламентування, так і на рівні облікової політики підприємства (мікрорівень).

Як і господарський механізм, механізм фінансової звітності також повинен складатися із певних елементів, що становить його будову. Ядро механізму фінансової звітності проявляє свій безпосередній взаємозалежний вплив на кожний його підмеханізм (рис.1).

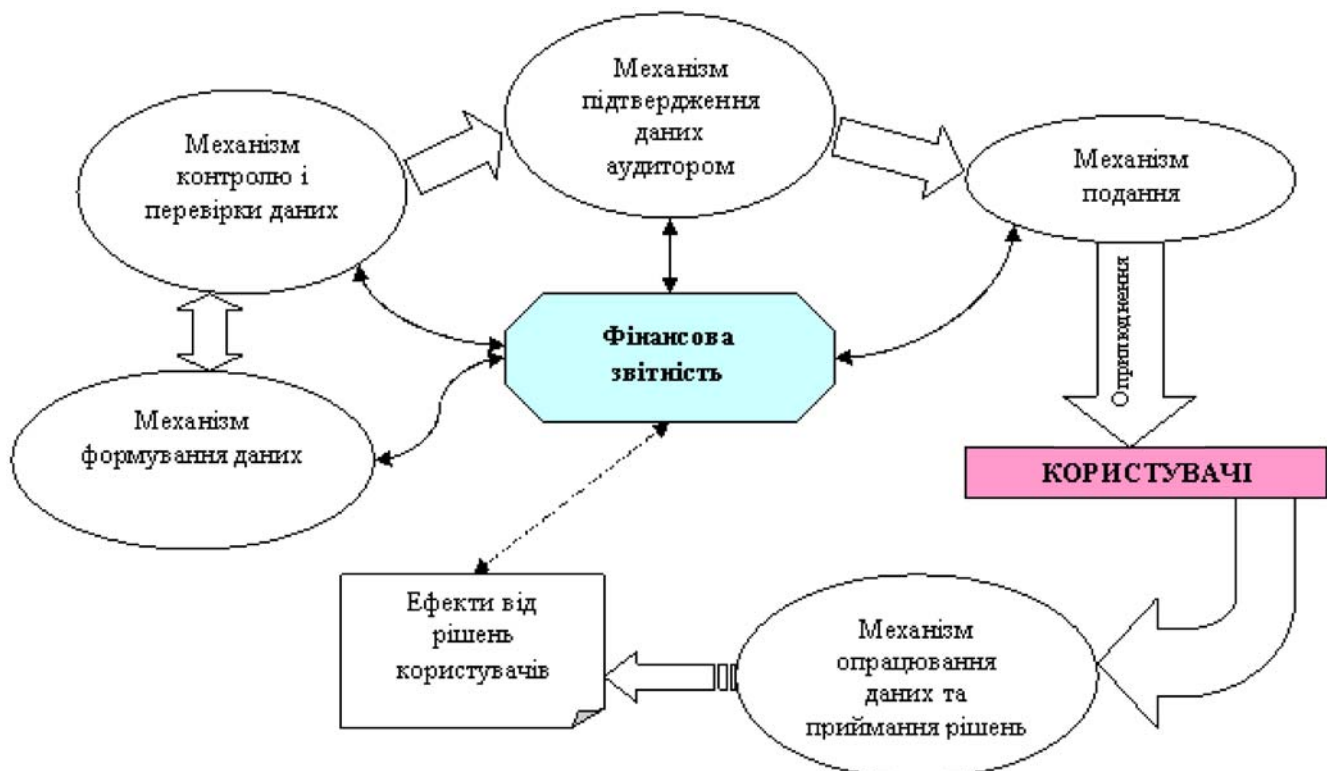
Механізм фінансової звітності проявляється в послідовній дії сукупності підмеханізмів формування даних, контролю, перевірки даних, підтвердження даних аудитором та подання, що становить його внутрішню сторону по відношенню до підприємства. Зовнішня його сторона проявляється в опрацюванні даних фінансової звітності користувачами та прийманні ними відповідних рішень, що спричиняє відповідний ефект, який знаходиться у діалектичному зв'язку з підприємством (див. рис. 1).

По відношенню до підприємства, механізм фінансової звітності знаходиться в структурі організаційно-правових механізмів управління (таблиця 1), безпосередній вплив на які має вища ланка управлінського персоналу.

Рівень управління механізмом фінансової звітності належить до найвищої сфери менеджменту на підприємстві, що безумовно свідчить про її ключову роль у прийнятті тактичних та стратегічних управлінських рішень.

2 ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ІНТЕРПРИТАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Як і наука, яка не може розглядатися окремо поза практикою, бути сама по собі, відірваною від її основної цілі, так і звітність в системі обліку, повинна бути тим елементом, який направляє вектор розвитку та прогресу у звітний процес.

Рис. 1 Причинно-наслідкові зв'язки механізму фінансової звітності

Таблиця 1 Місце механізму фінансової звітності в структурі господарського механізму управління підприємством

Організаційно-правові механізми управління	ПІДПРИЄМСТВА	<ul style="list-style-type: none"> ¾ Установчі документи, статут юридичної особи, нормативи, стандарти, інструкції ¾ Організаційна структура управління підприємством ¾ Самостійність підприємства, його права та відповідальність ¾ Використання механізму фінансової звітності в процесі стратегічного управління
Економічні механізми управління		<ul style="list-style-type: none"> ¾ Планування ¾ Форми організації і праці ¾ Форми ціноутворення ¾ Система податків та зборів ¾ Система фінансування ¾ Система кредитування ¾ Система стимулювання обліку, аналізу і контролю ¾ Взаємовідносини з постачальниками і споживачами ¾ Матеріально-технічне забезпечення ¾ Господарський розрахунок
Соціально-психологічні методи управління		<ul style="list-style-type: none"> ¾ Економічна соціологія та психологія підприємства ¾ Соціологія та психологія управління підприємством ¾ Відносини персоналу до засобів виробництва і кінцевих результатів діяльності ¾ Культура організації ¾ Імідж організації

Примітка: складено за матеріалами [4, с.9]

Немає сенсу вдосконалювати облікові процедури, методи та методики, якщо вони не знаходять свого адекватного відображення у звітності підприємств. Варто погодитись у цьому аспекті із думкою Хомина П.Я. : «Звітність в умовах ринкових відносин відіграє виняткову роль, забезпечуючи менеджерів інформацією, необхідною для управління діяльністю підприємства, а також задовольняючи різні запити інших користувачів» [12, с.75]. Виняткова роль звітності проявляється саме через її двоїстий характер використання – як самим підприємством, так і певним колом зовнішніх користувачів.

Для управління підприємницькою діяльністю необхідна не тільки облікова інформація, а й складена на її основі звітність [10, с.20]. Причому дефініцію «управління підприємницькою діяльністю» в цьому контексті слід розглядати в широкому розумінні, як сукупність всіх елементів впливу, що викликає корисний ефект.

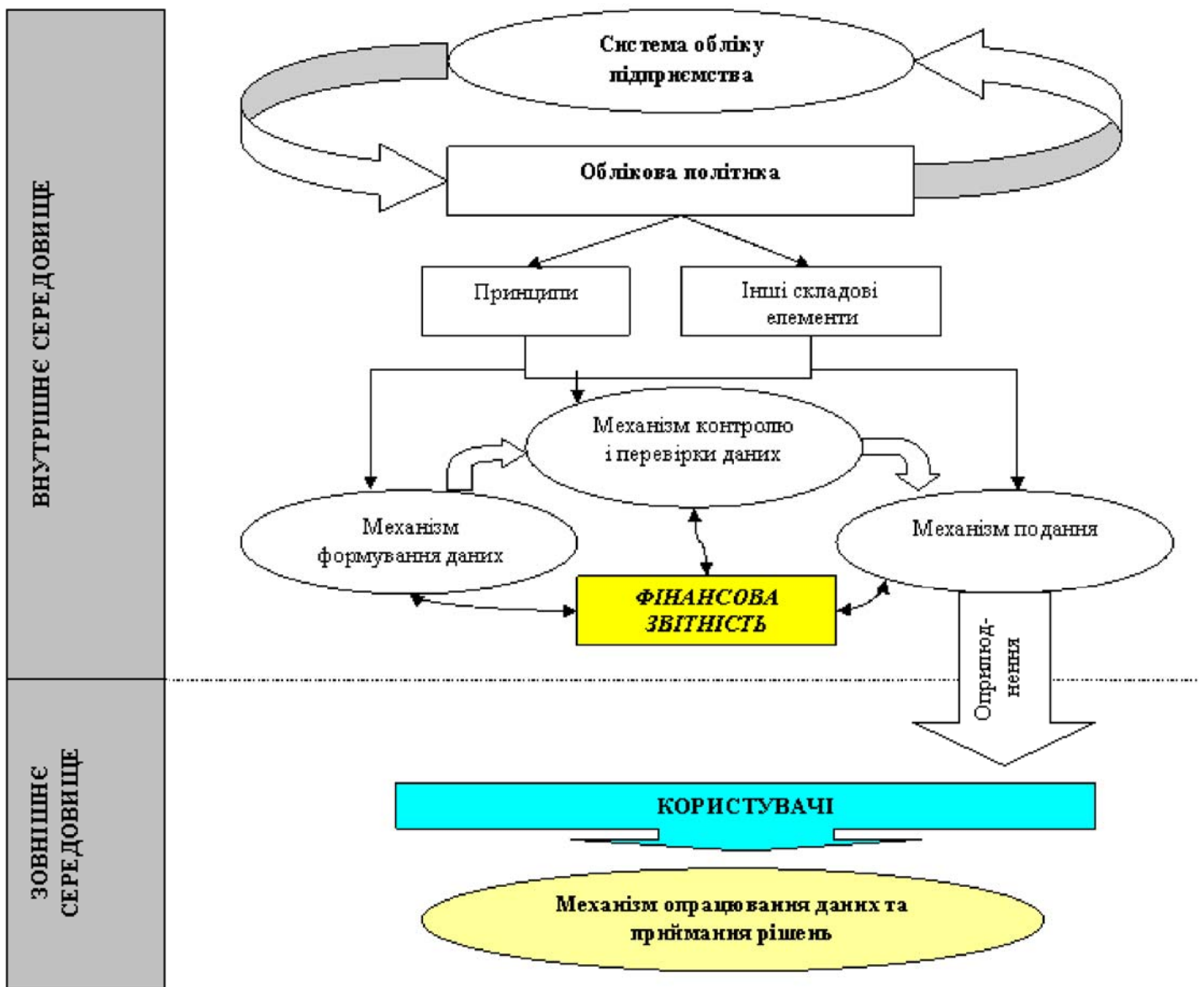

Рис. 2 Механізм фінансової звітності в обліковому циклі

Облікова інтерпретація механізму фінансової звітності являє собою виокремлення послідовності обліково-аналітичних етапів на категоріально-понятійному рівні. В найбільш загальних рисах, схематично механізм фінансової звітності зображено на рис. 2, що представляє собою вплив системи обліку через відповідний рівень регламентування методів, прийомів та процедур, що так чи інакше допомагають відобразити дані у фінансовій звітності.

В структурі механізму фінансової звітності, найбільш цінним, на нашу думку, з точки зору наукового пошуку є механізм подання фінансової звітності. Подання фінансової звітності державі, як користувачу, регламентується Порядком [3] (із відповідними термінами та складом), але подання іншим користувачам фінансової звітності покладається повністю на суб'єктів господарювання, які в своє чергу не враховують специфіки, як галузі, так і технології виробництва, що ущемляє можливість приймати рішення, на підставі даних фінансової звітності іншими учасниками ринку.

Проблема подання фінансової звітності може бути вирішена впровадженням відповідних змін до наказу про облікову політику, що дозволить стати суб'єктам господарювання більш відкритими та зміцнити наявний рівень ділової репутації, як чесного та відповідального учасника ринкових відносин.

За допомогою ефективного управління механізмом фінансової звітності суб'єкти господарювання здатні досягти певних переваг перед конкурентами, що на наш погляд, дозволить покращити взаємодію «підприємство - ринок» та в перспективі залучити додаткові фінансові ресурси або отримати інші економічні вигоди.

ВИСНОВКИ

Механізм фінансової звітності відіграє винятково важливу роль в процесі підготовки та подання фінансової звітності користувачам та покликаний зменшити ризики суттєвого викривлення і представляє собою квінтесенцію довіри до змістовного наповнення форм фінансової звітності.

Представлена модель механізму фінансової звітності дозволяє наочно впорядкувати наукову інформацію з

більш ширшим поясненням онтологічних основ фінансової звітності, як ключового і невід'ємного елементу будь-якої системи управління.

Але в той же час, залишаються невирішеними питання з відповідної ефективної розробки науково-практичних рекомендацій для управління механізмом фінансової звітності на рівні підприємства, а також врахуванням його специфіки на малих підприємствах чи з використанням консолідованої фінансової звітності, що може стати об'єктом подальших наукових досліджень.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» N 996-XIV від 16 липня 1999 року (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1-5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності» від 28.02.2000р. №419 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
4. Андрушків Б.М., Кузьмін О.Є. Основи менеджменту. – Львів: Світ, 1995. – 296с.
5. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 648с.
6. Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2005. – 431с.
7. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / під ред. Р. Дяківа, «Міжнародна економічна фундація». – К., 2000. – 703с.
8. Кириленко В.І. Соціалізація господарського механізму та її вплив на стан соціально-економічного розвитку України / В. Кириленко // Держава та регіони . – 2009. – №1. – С.81-85
9. Князевич А.О. Рівні господарського механізму управління підприємствами / А. Князевич // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2007. - № 3(39). – С.101-107
10. Ластовецький В.О. Галузевий бухгалтерський облік: проблеми теорії та практики. – Чернівці: Прут, 2005. – 200с.
11. Механізми ринкового господарювання: галузеві особливості: Монографія / Гуменюк В.Я., Король В.О., Костюкевич В.М., Мазур Н.О., Міщук Г.Ю., Орлов Г.Ю., Рошик І.А. / за ред. д.е.н., проф. Гуменюка В.Я. – Рівне: НУВГП, 2005. – 281с.
12. Хомин П.Я., Журавель Г.П. Парадигма й контрверзи бухгалтерського обліку та звітності (спроба консеквентного аналізу): Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 299с.

Яцко Максим Вікторович, аспірант кафедри обліку та аудиту ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: max.ermac3@gmail.com